

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης 204/2017
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Τμήμα Ε'
Συνεδρίαση της 2ας Οκτωβρίου 2017

Σύνθεση :

Πρόεδρος: Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.Κ.

Μέλη: Κωνσταντίνος Γεωργάκης, Δημήτριος Αναστασόπουλος, Ελένη Σβολοπούλου, Δημήτριος Μακαρονίδης, Σταύρος Σπυρόπουλος, Γεώργιος Γρυλωνάκης, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγητής : Σταύρος Σπυρόπουλος, Νομικός Σύμβουλος του Κράτους.

Αριθμ. Ερωτήματος: Το με αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΔΕΑΜΤΠΠΑ/ΤΕΙΑΣΑ/105650/65631/2773/501/28.3.2017 έγγραφο Διεύθυνσης Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων, Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠ.ΠΟ.Α).

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται, εάν: α) είναι έγκυρη και παράγει το έννομο αποτέλεσμα της μεταβίβασης κυριότητας η αρ. 8455/10.2.2009 συμβολαιογραφική πράξη, με την οποία, ο μετέπειτα αποθανών Μ. Μ., δωρίζει, αιτία θανάτου, προς το Μουσείο Μπενάκη θρησκευτική εικόνα έτους 1685, της οποίας ο δωρητής φέρεται ότι ουδέποτε είχε δηλώσει τη νόμιμη κατοχή και κυριότητα, β) με την αρ. 3136/10.2.2015 δημόσια διαθήκη του αποθανόντος Μ.Μ το Μουσείο Μπενάκη, ως κληρονόμος αυτού, νομίμως απέκτησε την κατοχή οκτώ (8) αρχαίων αντικειμένων και την κυριότητα οκτώ (8) μεταβυζαντινών θρησκευτικών εικόνων, δεδομένου ότι ο αποθανών ουδέποτε είχε δηλώσει νομίμως τα ανωτέρω αντικείμενα και εικόνες αυτές και φέρεται ότι ουδέποτε Φ. Ερωτ. 4702/17 ΥΠ.ΠΟ.Α

είχε αποκτήσει τη νόμιμη κατοχή τους και γ) εάν ο Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας Ψυχικού Αττικής απέκτησε νομίμως την κατοχή πέντε (5) αρχαίων αντικειμένων, ως κληρονόμος της αποβιώσασας το έτος 2002 Μ. Σ. – Π., δυνάμει διαθηκών αυτής, δεδομένου ότι η θανούσα εν ζωή δεν είχε δηλώσει την κατοχή αυτών και φέρεται ότι ουδέποτε είχε αποκτήσει τη νόμιμη κατοχή τους.

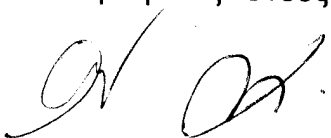
.....

Ιστορικό.

1. Με το ανωτέρω έγγραφο, όπως συμπληρώθηκε με το αρ. 211586/136557/4761/884/16.6.2017 νεότερο έγγραφό της, η ερωτώσα υπηρεσία εκθέτει, συνοπτικά, τα ακόλουθα περιστατικά και στοιχεία:

α) Ο Μ. Μ., που απεβίωσε στις 20.11.2015, με την αρ. πρωτ. 1182/27.10.1994 αίτησή του προς την Υπηρεσία είχε δηλώσει εν ζωή μία (1) εικόνα τέμπλου Κρητικής Σχολής των αγίων Νίκης και Αικατερίνης του ζωγράφου Σπυρίδωνος Τζαγκαρόλα, έτους 1685, την οποία απέκτησε, κατά δήλωσή του, το 1973, κατόπιν αγοράς από δημοπρασία (Salle des Beaux Arts) των Βρυξελλών. Ωστόσο, παρά τις αλληπάλληλες τηλεφωνικές επικοινωνίες της Υπηρεσίας και την έγγραφη πρόσκλησή του από αυτήν, ο ανωτέρω ουδέποτε προχώρησε στις εκ του νόμου απαιτούμενες ενέργειες και προκειμένου να αναγνωρισθεί κύριος και κάτοχος της εικόνας αυτής. Με την αριθ. 8455/10.2.2009 συμβολαιογραφική πράξη μεταξύ του Μουσείου Μπενάκη και του Μ.Μ ενώπιον της συμβολαιογράφου Αθηνών Ε. Ζ, ο τελευταίος δήλωσε ότι δωρίζει "*δωρεάς αιτία θανάτου*" την ανωτέρω εικόνα στο εν λόγω Μουσείο., το οποίο αποδέχθηκε την δωρεά. Το Μουσείο Μπενάκη, κατόπιν του θανάτου του Μ.Μ και θεωρώντας έγκυρη την εν λόγω συμβολαιογραφική πράξη, μετέφερε την εικόνα σε χώρο φύλαξης αρμοδιότητάς του και προτίθεται να προωθήσει τις ενέργειες, προκειμένου να του χορηγηθεί από την αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ.Α πιστοποιητικό κυριότητάς της, σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας (ν.3028/2002).

β) Με την αρ. 3136/10.2.2015 δημόσια διαθήκη ενώπιον του συμβολαιογράφου Αθηνών Μ. Γ.- Β., η οποία δημοσιεύθηκε με το αρ. 5648/18.12.2015 πρακτικό του Ειρηνοδικείου Αθηνών, ο ανωτέρω αποβιώσας Μ. Μ., όρισε, μεταξύ άλλων, ότι οκτώ (8) αρχαία αντικείμενα, χρονολογούμενα προ του έτους 1453, και οκτώ (8) μεταβυζαντινές εικόνες, χρονολογούμενες στους 17^ο και 18^ο αιώνες, τα οποία

εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις της αρχαιολογικής νομοθεσίας (ν. 3028/2002), επιθυμεί να περιέλθουν στο Μουσείο Μπενάκη. Κλιμάκιο αρχαιολόγων του ΤΕΙΑΣΑ προχώρησε στην καταγραφή και φωτογράφιση των εν λόγω αντικειμένων και στη συνέχεια τα αντικείμενα μεταφέρθηκαν, για λόγους ασφαλείας, σε χώρο προσωρινής φύλαξης του Μουσείου Μπενάκη. Ο εκτελεστής της ανωτέρω διαθήκης Γ.Γ, με την από 19.9.2016 αίτησή του προς την Υπηρεσία, ζήτησε να αρθεί *"κάθε εκκρεμότητα και να ολοκληρωθεί η διαδικασία της διαδοχής ως προς την κυριότητα και κατοχή αυτών"*. Ωστόσο και γι' αυτά τα αντικείμενα ο Μ. Μ δεν είχε αναγνωρισθεί ως νόμιμος κάτοχος ή κύριος, καθώς μάλιστα ουδέποτε είχαν δηλωθεί από αυτόν εν ζωή στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ.Α, η οποία έλαβε γνώση της ύπαρξής τους μετά το θάνατό του.

γ) Η Μ. Σ.- Π., η οποία απεβίωσε το 2002, με ιδιόγραφη και δημόσια διαθήκες της, οι οποίες δημοσιεύθηκαν με τα αρ. 473/2002 και 3385/2002 πρακτικά του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πειραιώς και Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αντιστοίχως, δήλωσε την επιθυμία της να μεταβιβασθεί το περιεχόμενο χρηματοθυρίδας της τραπεζής ALPHA BANK (κατάστημα Ψυχικού) στον Ιερό Ναό Αγ. Σοφίας Ψυχικού, με σκοπό να εκπονηθεί και να ανεγερθεί γηροκομείο. Ο Ιερός Ναός Αγ. Σοφίας Ψυχικού απεδέχθη τη παραχώρηση και υπέβαλλε αίτηση αποσφράγισης της θυρίδας. Κατά την αποσφράγιση εντοπίστηκαν, μεταξύ άλλων και επτά (7) αρχαία αντικείμενα και οκτώ (8) νομίσματα, τα οποία και μεταφέρθηκαν για προσωρινή φύλαξη στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (ΕΑΜ) και το Νομισματικό Μουσείο, μετά από αίτηση του εκπροσώπου του ανωτέρω Ιερού Ναού, ο οποίος υπέβαλε επίσης και αίτηση χορήγησης αδείας κατοχής των αντικειμένων. Η ΕΑΙΑΣ προχώρησε στην υποβολή ερωτημάτων ενδιαφέροντος προς το ΕΑΜ και το Νομισματικό Μουσείο. Το ΕΑΜ εκδήλωσε ενδιαφέρον για τα υπ' αρ. 1 και 2 του καταλόγου, ενώ το Νομισματικό Μουσείο με έγγραφό του δήλωσε ότι τα νομίσματα είναι νεώτερες απομιμήσεις, δεν εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις του ν. 3028/2002 και δεν ενδιαφέρεται για την απόκτησή τους. Σημειώνεται, ότι η αποθανούσα είχε στη νόμιμη κατοχή της εκατόν τριάντα τέσσερα (134) αρχαία αντικείμενα και εννιακόσια ογδόντα τέσσερα (984) νομίσματα, τα οποία κληροδότησε μετά θάνατον στον Δήμο Νέου Ψυχικού. Τα ανωτέρω επτά (7) αρχαία αντικείμενα και τα οκτώ (8) νομίσματα, χρονολογούμενα προ του έτους 1453, τα οποία η αποθανούσα κληροδότησε στον Ιερό Ναό Αγ. Σοφίας Ψυχικού και εντοπίστηκαν κατά την αποσφράγιση της χρηματοθυρίδας δεν βρίσκονταν

στη νόμιμη κατοχή αυτής. Επιπλέον, η αποθανούσα είχε εκφράσει την επιθυμία της αυτά να εκπονηθούν για την ανέγερση γηροκομείου. Επισημαίνεται ότι οι διατάξεις του ν. 3028/2002 δεν προβλέπουν εκποίηση αρχαιοτήτων για οποιοδήποτε σκοπό (άρθρο 21 παρ. 1), ενώ δεν επιτρέπεται η αγοραπωλησία νεώτερων απομιμημάτων ως αρχαιοτήτων και αυτά θα πρέπει να περιέρχονται στα Μουσεία.

2. Ενόψει των ανωτέρω (α, β και γ) περιστατικών και στοιχείων τίθενται προς το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους τα εξής ερωτήματα:

α) εάν είναι έγκυρη η υπ. αριθ. 8.455 /10.2.2009 συμβολαιογραφική πράξη και εάν το Μουσείο Μπενάκη (που είναι πρόσωπο ΝΠΙΔ), έχει αποκτήσει την κυριότητα της δηλωθείσας από τον αποθανόντα Μ. Μ. εικόνας των αγίων Νίκης και Αικατερίνης του Σ. Τζαγκαρόλα (1685), ή η συμβολαιογραφική πράξη θεωρείται άκυρη και η εικόνα θα περιέλθει στο Ελληνικό Δημόσιο, δεδομένου ότι ο αποθανών ουδέποτε είχε αποκτήσει την νόμιμη κατοχή ή την κυριότητα της εν λόγω εικόνας.

β) εάν, σύμφωνα με την από 10.2.2015 δημόσια διαθήκη του Μ. Μ, το Μουσείο Μπενάκη (ΝΠΙΔ) νομιμοποιείται να αποκτήσει την κατοχή των οκτώ (8) αρχαίων αντικειμένων και την κυριότητα των οκτώ (8) μεταβυζαντινών εικόνων, κατόπιν μεταβίβασής τους δια κληρονομιάς, ή εάν τα εν λόγω αντικείμενα θα περιέλθουν στο Ελληνικό Δημόσιο, δεδομένου ότι ο αποθανών δεν είχε δηλώσει εν ζωή τα εν λόγω αντικείμενα στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΠΟΑ και ουδέποτε είχε αποκτήσει τη νόμιμη κατοχή ή την κυριότητα αυτών.

γ) εάν, σύμφωνα με τις διαθήκες της Μ. Σ.- Π., ο Ιερός Ναός Αγ. Σοφίας Ψυχικού νομιμοποιείται να αποκτήσει την κατοχή των πέντε (5) αρχαίων αντικειμένων, κατόπιν μεταβίβασής τους δια κληρονομιάς ή εάν τα εν λόγω αντικείμενα θα περιέλθουν στο Ελληνικό Δημόσιο, δεδομένου ότι η αποθανούσα δεν είχε δηλώσει εν ζωή τα εν λόγω αντικείμενα στην αρμόδια Υπηρεσία του ΥΠΠΟΑ και ουδέποτε είχε αποκτήσει τη νόμιμη κατοχή αυτών.

Νομοθετικό Πλαίσιο

3. Στο ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς». (Α' 153), ορίζονται εξής:

Άρθρο 1. Αντικείμενο

«1. Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιοτάτους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της

παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος.

2. Η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. 3.....».

Άρθρο 2. Έννοια όρων

«Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου:

α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου.

β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων:

αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 20. Στα αρχαία μνημεία συμπεριλαμβάνονται σπήλαια και παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη.

ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20.

γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους.

δδ) Ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα. γ).....».

Άρθρο 20. Διακρίσεις κινητών – Μνημείων – Χαρακτηρισμός

«1. Στα κινητά μνημεία περιλαμβάνονται:

α) αυτά που χρονολογούνται έως και το 1453,

β) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830 και αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ή που αποσπάσθηκαν από ακίνητα μνημεία, καθώς και οι θρησκευτικές εικόνες και λειτουργικά αντικείμενα της ίδιας περιόδου,

γ) τα μεταγενέστερα του 1453, που χρονολογούνται έως και το 1830, δεν υπάγονται στην περίπτωση β/ και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους,

δ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής ή επιστημονικής σημασίας τους και

ε) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής, τεχνικής, λαογραφικής, εθνολογικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

2. Τα αρχαία κινητά μνημεία που υπάγονται στις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 1 προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα πολιτιστικά αγαθά των περιπτώσεων γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως .3.....4.....5.....

6. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται με εισήγηση της Υπηρεσίας, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί, κατ' εξαίρεση, να χαρακτηρίζονται μνημεία, ομοειδείς κατηγορίες κινητών πολιτιστικών αγαθών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη κοινωνική, τεχνική, λαογραφική, εθνολογική ή εν γένει ιστορική, καλλιτεχνική ή επιστημονική σημασία, εφόσον σπανίζουν, ο ατομικός προσδιορισμός τους είναι δυσχερής και συντρέχει κίνδυνος απώλειας ή καταστροφής τους 7.....».

Άρθρο 21. Κυριότητα Κινητών μνημείων

«1. Τα αρχαία κινητά μνημεία που χρονολογούνται έως και το 1453 ανήκουν στο Δημόσιο κατά κυριότητα και νομή, είναι ανεπίδεκτα χρησικτησίας και είναι εκτός συναλλαγής κατά την έννοια του άρθρου 966 του Αστικού Κώδικα.

2. Δικαίωμα κυριότητας σε εισαγόμενα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453 αναγνωρίζεται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των διατάξεων της παραγράφου 3 του άρθρου 33 και των παραγράφων 5 και 7 του άρθρου 28.

3. Τα αρχαία κινητά μνημεία που αποτελούν ευρήματα ανασκαφής ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας ανεξάρτητα από τη χρονολόγησή τους, ανήκουν κατά κυριότητα και νομή στο Δημόσιο, είναι ανεπίδεκτα χρησικτησίας και εκτός συναλλαγής.

4. Το δικαίωμα κυριότητας σε άλλα κινητά μνημεία μεταγενέστερα του 1453 ασκείται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου.

5. Η εξαίρεση του δευτέρου εδαφίου του άρθρου 1039 Α.Κ. δεν ισχύει για κινητά μνημεία».

Άρθρο 23. Κατοχή κινητών μνημείων

«1. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, μπορεί να χορηγείται σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο άδεια κατοχής κινητού αρχαίου μνημείου του οποίου η κυριότητα ανήκει στο Δημόσιο.

2. Άδεια κατοχής χορηγείται στο πρόσωπο που δηλώνει, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 24, κινητό αρχαίο που χρονολογείται έως και το 1453, ύστερα από σχετική αίτησή του, εκτός εάν: α) το αρχαίο είναι ιδιαίτερα μεγάλης επιστημονικής ή καλλιτεχνικής σημασίας και είναι ανάγκη να βρίσκεται υπό την άμεση προστασία του Δημοσίου, β) ο αιτών δεν διασφαλίζει την ικανοποιητική φύλαξη και διατήρησή του, ιδίως εάν δεν δηλώνει κατάλληλο τόπο για τη φύλαξή του ή γ) ο αιτών δεν παρέχει τα εχέγγυα για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του κατόχου και ιδίως αν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα για κακούργημα ή παράβαση της νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ή για πλαστογραφία, δωροδοκία, κλοπή, υπεξαίρεση ή αποδοχή προϊόντων εγκλήματος. Το κώλυμα υπάρχει και για όσο χρόνο εκκρεμεί η ποινική δίωξη για μια από τις παραπάνω πράξεις. Η αίτηση μπορεί επίσης να απορριφθεί αν διατάχθηκε η αναστολή εκτέλεσης της ποινής που επιβλήθηκε για μια από τις παραπάνω πράξεις ή αν η ποινική δίωξη για μια από αυτές έπαυσε οριστικά λόγω παραγραφής. Αν ο αιτών είναι νομικό πρόσωπο, τα πιο πάνω κωλύματα πρέπει να μην συντρέχουν στο πρόσωπο αυτών που ασκούν ή άσκησαν τη διοίκησή του.

3. Όταν ο κάτοχος αρχαίου, που χρονολογείται έως και το 1453 αποβιώσει, χορηγείται άδεια κατοχής στον κληρονόμο του, εφόσον υποβάλλει σχετική αίτηση, εκτός εάν συντρέχουν οι αρνητικές προϋποθέσεις των περιπτώσεων β/ και γ/ της προηγούμενης παραγράφου. Η σχετική απόφαση εκδίδεται μέσα σε εύλογο χρόνο.. 4.....».

Άρθρο 24. Δήλωση, υπόδειξη κινητών μνημείων και αμοιβή

«1. Όποιος βρίσκει ή αυτός στον οποίο περιέρχεται κινητό αρχαίο που χρονολογείται έως και το 1453, οφείλει να το δηλώνει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην πλησιέστερη αρχαιολογική, αστυνομική ή λιμενική αρχή και να το θέτει στη διάθεσή της. Η δήλωση περιέχει την ακριβή τοποθεσία εύρεσης του αρχαίου, τον τρόπο με τον οποίο περιήλθε στο πρόσωπο που προβαίνει σε αυτή, τα στοιχεία του προηγούμενου κατόχου και κάθε άλλη χρήσιμη λεπτομέρεια. Τα στοιχεία της δήλωσης καταγράφονται σε έκθεση της παραπάνω αρχής. Αν το αρχαίο ανακαλύπτεται ή βρίσκεται σε ακίνητο όπου εκτελούνται έργα ή εργασίες, αυτές πρέπει να διακόπτονται αμέσως μέχρι να αποφανθεί η Υπηρεσία. 2. Κάθε πρόσωπο το οποίο αποκτά την κυριότητα μνημείου μεταγενέστερου του 1453, που υπάγεται στις παραγράφους 1 β και 6 του άρθρου 20, οφείλει να υποβάλει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στις αρχές της προηγούμενης παραγράφου δήλωση για τον τρόπο με τον οποίο περιήλθε σε αυτό και για τα στοιχεία του προηγούμενου κατόχου του. 3...»

Άρθρο 28. Μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας κινητών μνημείων

1. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου που χρονολογείται έως και το 1453, μπορεί να μεταβιβάσει την κατοχή του αφού γνωστοποιήσει στην Υπηρεσία την πρόθεσή του και τα στοιχεία του υποψήφιου κατόχου, ο οποίος υποχρεούται να υποβάλει αίτηση για άδεια κατοχής που χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23. Η σχετική πράξη εκδίδεται μέσα σε εύλογο χρόνο. Μεταβίβαση που γίνεται χωρίς την άδεια αυτή είναι άκυρη και τα κινητά μνημεία αναλαμβάνονται χωρίς διατυπώσεις από το Δημόσιο.

.....5. Η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου, εκτός αυτών των παραγράφων 3 και 4, επιτρέπεται μετά από προηγούμενη γνωστοποίηση στην Υπηρεσία της σχετικής πρόθεσης, των στοιχείων του προσώπου προς το οποίο πρόκειται να μεταβιβασθεί, και, σε περίπτωση πώλησης, της τιμής και εφόσον παρέλθει χρονικό διάστημα ενός (1) μηνός από τη γνωστοποίηση χωρίς το Δημόσιο να ασκήσει δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή. Η μεταβίβαση που έγινε χωρίς τη γνωστοποίηση αυτή είναι άκυρη.....7. Όποιος αποκτά την κυριότητα μνημείου αιτία θανάτου οφείλει να ειδοποιεί σχετικά την Υπηρεσία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση.....

Άρθρο 33. Εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών

13. Το δικαίωμα κυριότητας σε αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453 και εισάγονται νομίμως διατηρείται, εφόσον αυτά δεν είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή και εφόσον δεν είχαν

παράνομα αφαιρεθεί από μνημείο, αρχαιολογικό χώρο, εκκλησία, μουσείο, δημόσια συλλογή, συλλογή θρησκευτικών μνημείων, χώρο αποθήκευσης ευρημάτων ανασκαφών ή άλλο παρεμφερή χώρο που βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια, ή δεν προέρχονται από παράνομη ανασκαφή εντός αυτής, ανεξάρτητα από το χρόνο εξαγωγής τους. Ο ενδιαφερόμενος οφείλει να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία κτήσης ή εισαγωγής, καθώς και να αποδείξει την προέλευσή τους αν η Υπηρεσία θεωρεί ότι τα αρχαία είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την τελευταία πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή ή ότι προέρχονται από τις προαναφερόμενες παράνομες πράξεις. Εάν αποδειχθεί ότι τα εισαγόμενα αρχαία εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες, εξομοιώνονται πλήρως με τα αρχαία της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 21. Εάν δεν καταστεί δυνατή η απόδειξη της προέλευσής τους σύμφωνα με τα παραπάνω, χορηγείται στον ενδιαφερόμενο άδεια κατοχής, εκτός εάν συντρέχουν στο πρόσωπό του τα κωλύματα της περίπτωσης γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 23.....5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού καθορίζεται ο τρόπος απόδειξης της εισαγωγής και της κυριότητας των εισαγομένων αρχαίων του παρόντος άρθρου και ρυθμίζεται κάθε σχετική λεπτομέρεια».

Άρθρο 58. Παράβαση της υποχρέωσης δήλωσης μνημείου

«Όποιος παραλείπει τη δήλωση που επιβάλλεται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 8 και της παραγράφου 1 του άρθρου 24 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών. Όποιος παραλείπει τη δήλωση που επιβάλλεται από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 24 ή της παραγράφου 2 του άρθρου 33 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών. Στην περίπτωση των μνημείων που χαρακτηρίζονται κατά την παράγραφο 6 του άρθρου 20 του νόμου αυτού, το έγκλημα του προηγούμενου εδαφίου τελείται μόνο εφόσον ο υπόχρεος προς δήλωση έλαβε αποδεδειγμένα γνώση της διοικητικής πράξης χαρακτηρισμού. Στην περίπτωση του προηγούμενου εδαφίου ο δράστης τιμωρείται με χρηματική ποινή έως 50.000 ευρώ και σε περίπτωση υποτροπής με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών».

Άρθρο 69. Δήμευση και χρηματική ποινή

1. Η δήμευση των πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν αντικείμενο παράνομης εξαγωγής ή επιχειρούμενης παράνομης εξαγωγής, καθώς και των μέσων τέλεσης της πράξης αυτής και της παράνομης ανασκαφής ή άλλης έρευνας με σκοπό την ανεύρεση ή αποκάλυψη αρχαίων επιβάλλεται υποχρεωτικά εφόσον ανήκουν στο δράστη ή σε συμμετόχο.

2. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν επιβληθεί δήμευση των μέσων τέλεσης των εγκλημάτων που προβλέπονται στον παρόντα νόμο, επιβάλλεται χρηματική ποινή που μπορεί να ανέλθει στο ήμισυ (1/2) της αξίας των μέσων αυτών.

Άρθρο 73. Μεταβατικές και ειδικές διατάξεις

«1. Τα υπάρχοντα κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού δικαιώματα κυριότητας των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων της Εκκλησίας της Ελλάδας, της Εκκλησίας της Κρήτης, των Μητροπόλεων της Δωδεκανήσου, του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως, των Πατριαρχείων Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων, της Ιερής Μονής του Σινά, των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους, των Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, άλλων νομικών προσώπων ή άλλων ενώσεων προσώπων που εκπροσωπούν θρησκείες ή δόγματα, σε αρχαία μνημεία θρησκευτικού χαρακτήρα, ακόμη και αν χρονολογούνται μέχρι και το 1453, διατηρούνται.

2. Με τις διατάξεις του παρόντος δεν θίγονται ισχύουσες ειδικές διατάξεις περί του Αγίου Όρους.

3. Όποιος έχει στην κατοχή του αρχαίο κινητό από αυτά που αναφέρονται στις περιπτώσεις 1α¹ και 1β/του άρθρου 20, υποχρεούται να το δηλώσει στην Υπηρεσία μέσα σε προθεσμία ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του νόμου αυτού. Η εμπρόθεσμη δήλωση αποτελεί, για όποιον προβαίνει σε αυτήν, λόγο απαλλαγής από την ποινική δίωξη για τη μη έγκαιρη δήλωση. Αυτός που δηλώνει σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο ότι κατέχει αρχαίο που χρονολογείται έως και το 1453, είναι δυνατόν να υποβάλλει, παράλληλα με τη δήλωση, αίτηση για τη χορήγηση άδειας κατοχής του αρχαίου σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Η άδεια χορηγείται εκτός εάν συντρέχει η περίπτωση γ/ της παραγράφου 2 του άρθρου 23. Κατά τη χορήγηση της άδειας κατοχής ορίζονται τα αναγκαία μέτρα για τη φύλαξη και τη διατήρηση του μνημείου.

4. Αν σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2¹ δηλωθεί η κατοχή αρχαίου που έχει εισαχθεί από την αλλοδαπή και που χρονολογείται έως και το 1453, αναγνωρίζεται το δικαίωμα κυριότητας υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της διάταξης της παραγράφου 3 του άρθρου 33.

4...5...6...7...8...9...

¹ Εκ παραδρομής αναφέρεται στην παρ. 2 του άρθρου, ενώ το ορθό είναι να αναφέρεται στην παρ. 3 του άρθρου αυτού.

10. Πολιτιστικά αγαθά που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενα σύμφωνα με τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας προστατεύονται στο εξής κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Πολιτιστικά αγαθά που έχουν ήδη χαρακτηριστεί κατά κατηγορίες χαρακτηρίζονται εκ νέου σύμφωνα με τη διαδικασία και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Έως τότε προστατεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου που εφαρμόζονται αναλόγως».

4. Στο άρθρο 45 παρ. 1 του ν. 590/1977 «Περί του Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος» (Α' 146), ορίζονται τα εξής: «Οι ιεροί ναοί, τα εν λατρευτική χρήσει ιερά σκεύη, άμφια, λειτουργικά βιβλία και εικόνες αποτελούν πράγματα ιερά, καθιερωμένα ή ηγιασμένα, και ισχύουν επ' αυτών οι διατάξεις των άρθρων 966 και 971 του Αστικού Κώδικα».

5. Στο Κ.Ν. 5351/1932 «Περί Αρχαιοτήτων» (Α' 275), που ίσχυε μέχρι την έναρξη της ισχύος του ανωτέρω ν. 3028/2002, ορίζονται τα εξής:

« Άρθρον 1: «Πάντα τα εν Ελλάδι και οιοισδήποτε Εθνικοίς κτήμασιν, εν ποταμοίς, λίμναις και τω πυθμένι της θαλάσσης προς δε εν δημοτικοίς, μοναστηριακοίς και ιδιωτικοίς κτήμασιν ευρισκόμενα αρχαία, κινητά τε και ακίνητα, από των αρχαιοτάτων χρόνων και εφεξής, είναι ιδιοκτησία του Κράτους. Κατ' ακολουθίαν το δικαίωμα και η φροντίς περί αναζητήσεως και διασώσεως τούτων εν δημοσίοις Μουσείοις ανήκει εις το Κράτος. Πάσα πρός τον σκοπόν τούτον ενέργεια υπάγεται εις την δικαιοδοσίαν του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Άρθρον 2: Αρχαία κατά το άρθρον 1 λογίζονται πάντα ανεξαιρέτως τα έργα της Αρχιτεκτονικής, Γλυπτικής, Γραφικής και οιασδήποτε καθόλου Τέχνης, οίον παντοία οικοδομήματα και αρχιτεκτονικά μνημεία, λίθοι μετά γλυφής τινος εκ των μνημείων τούτων προερχόμενοι και βάθρα, υδραγωγεία, οδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, αγάλματα, ανάγλυφα, ειδώλια, επιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφοθετήματα, αγγεία, όπλα, κοσμήματα και άλλα εξ οιασδήποτε ύλης έργα και σκεύη, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα. Και τα αντικείμενα τα προερχόμενα εκ της αρχαιοτάτης εποχής του Χριστιανισμού και του μεσαιωνικού ελληνισμού δεν εξαιρούνται των ορισμών του παρόντος Νόμου (άρθρον 3 Νομ. ΒΧΜΣΤ").

Άρθρον 5: Ο γινόμενος καθ' οιονδήποτε τρόπον κάτοχος αρχαίου, οφείλει εντός δεκαπενθημέρου, αφ' ότου περιήλθεν το αρχαίον εις την κατοχήν του, να δηλώση τούτο εις την πλησιεστέραν αρχαιολογικήν ή αστυνομικήν αρχήν, ή εις το

αρχαιολογικόν Τμήμα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθιστών συνάμα γνωστόν τον τρόπον της αποκτήσεως του αρχαίου και, εφ' όσον είναι δυνατόν, τον τόπον εν ω ευρέθη τούτο. Μετά την δήλωσιν του αρχαίου ο κάτοχος δύναται να φύλαξη ο ίδιος το αρχαίον ή να το πωλήση εις άλλον εντός του Κράτους κατά τας διατάξεις του παρόντος Νόμου.

Ο αρχαιολογικός έφορος της περιφέρειας ή οριζόμενος υπό του Υπουργείου άλλος ανώτερος αρχαιολογικός υπάλληλος οφείλουσιν εντός κατά το δυνατόν βραχέος χρονικού διαστήματος, να εξετάσωσιν και περιγράψωσιν ακριβώς το αρχαίον. Εάν τα δηλούμενα αρχαία έχουσιν μικράν επιστημονικήν σπουδαιότητα και πολύ μικράν ή ουδεμίαν εμπορικήν αξίαν κατά την κρίσιν του αρχαιολογικού συμβουλίου, αριθμούνται ταύτα απλώς και περιγράφονται, καταλείπονται δε εις την ελευθέραν χρήσιν του κατόχου. Το Υπουργείον δύναται να ζητήσει όπως κατατεθώσι και φωτογραφίαι των αρχαίων τούτων.

Εάν ο κάτοχος του αρχαίου είναι έμπορος αρχαιοτήτων, το Υπουργείον δύναται, προκειμένου περί αρχαίου αξίου λόγου, κατά την κρίσιν του αρχαιολογικού συμβουλίου, να προβαίνει εις αναγκαστικήν αγοράν του αρχαίου, της τιμής αυτού οριζομενης, αν δεν επέλθη συμφωνία μεταξύ του Κράτους και του κατόχου του αρχαίου, κατά τον εν τη 2α παραγράφω άρθρ.11 του παρόντος νόμου, οριζόμενον διαιτητικόν τρόπον. Εις τον κάτοχον καταβάλλεται μόνον το ήμισυ της ούτω οριζομένης τιμής.

Άρθρον 6: Κάτοχος αρχαίων παραλείψας να ενεργήση την κατά το άρθρον 5 δήλωσιν εντός του υπό του άρθρου τούτου οριζομένης προθεσμίας, ουχί όμως και πέραν των δύο μηνών αφ' ής εγένετο τοιούτος, τιμωρείται διά προστίμου 500 έως 2.000 δραχμών. Εάν δε η δήλωσιν εγένετο μετά δύο μήνας τιμωρείται διά προστίμου 1000 έως 4000 δραχμών. Εάν μετά το δίμηνον και προ της δήλωσης ανακαλυφθή κατ' άλλον τρόπον ο κατέχων το αρχαίον, συν τη ποινή επιβάλλεται και δήμευσις του ανακαλυφθέντος υπέρ των Μουσείων του Κράτους.

Ο επί σκοπώ παρανόμου διαθέσεως του αρχαίου παραλείψας πέραν του διμήνου να δηλώση την κατοχήν τούτου τιμωρείται διά φυλακίσεως 1 μέχρις 6 μηνών και διά χρηματικής ποινής 1000 - 4000 δραχμών.

Άρθρον 52: Επισκευή ή καθ' οιονδήποτε τρόπον μετασκευή εκκλησιών ή άλλων καλλιτεχνικών και ιστορικών μνημείων και οικοδομημάτων παλαιότερων του 1830, γίνεται μόνον μετ' έγκρισιν του Υπουργείου της παιδείας, παρεχομένην μετά

γνωμοδότησιν του αρχαιολογικού Συμβουλίου. Όστις άνευ της εγκρίσεως ταύτης ήθελεν προβή εις επισκευήν ή άλλως ήθελε μεταβάλη δι' οιασδήποτε εργασίας την όψιν τοιούτου μνημείου ή οικοδομήματος, τιμωρείται διά προστίμου 500-10.000 δραχμών και φυλακίσεως μέχρι τριών μηνών. Εις την αυτήν ποινήν υπόκειται και ο αρχιτέκτων ή εργολάβος, όστις ήθελεν αναλάβη την εκτέλεσιν τοιαύτης εργασίας. Η ποινή αύτη επιβάλλεται προς τούτοις εις τους υπευθύνους προϊσταμένους υπηρεσιών Δήμων ή κοινοτήτων, εις τα ηγουμενοσυμβουλίου των Μονών ή εις τα εκκλησιαστικά Συμβούλια, οι οποίοι ήθελον διατάξεις ή ήθελον επιτρέψει να γίνωσιν εις τα υπό την δικαιοδοσίαν αυτών ιστορικά και καλλιτεχνικά μνημεία ή και εκκλησίας επισκευαί ή άλλαι εργασίαι μεταβάλουσαι οπωσδήποτε την όψιν τούτων. Διά πράξεως του Υπουργείου Παιδείας δημοσιευομένης εις την εφημερίδα της Κυβερνήσεως χαρακτηρίζονται τα μνημεία και οικοδομήματα όσα υπάγονται εις την διάταξιν ταύτην. Η ισχύς της προηγουμένης παραγράφου περί της επιβαλλομένης εις του παραβάτας του παρόντος άρθρου ποινής άρχεται μετά την δημοσίευσιν πράξεως, ισχύει δε η διάταξις αύτη μόνον προς τα εν τω καταλόγω ταίς βραδύτερον δημοσιευομέναις προσθήκαις εις τούτους περιλαμβανόμενα μνημεία».

6. Με το ν. 401/1914 «Περί ιδρύσεως Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου» (Α' 347) ορίζονταν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Άρθρον 4: Επιτρέπεται η εντός του Κράτους κατοχή, αγορά και πώλησις πάντων των κατωτέρω κατονομαζομένων έργων χριστιανικής και βυζαντινής τέχνης, απαγορευμένης της εμπορίας ιερών σκευών και αμφίων ων εγένετο ήδη προφανώς χρήσις εν εκκλησία. Ελευθέρα δε είναι και η εις το κράτος εισαγωγή πάντων τούτων, αλλ' ο εισάγων υποχρεούται να δηλώση ταύτα εν τω τελωνείω άλλως υπάγονται εις τας διατάξεις των εν Ελλάδι ευρισκομένων. Των κατά την εισαγωγήν δηλωθέντων είναι ελευθέρα η εξαγωγή, εξακριβουμένης της ταυτότητος αυτών υπό της εφορευτικής επιτροπής της Συλλογής.

Άρθρον 5: Εμπορευόμενοι και ιδιώται κατέχοντες παντός είδους έργα τέχνης ή ιστορικής αξίας μεσαιωνικών χρόνων παλαιότερων του 1830 οφείλουν εντός ενός έτους από της δημοσιεύσεως του παρόντος Νόμου να δηλώσωσι ταύτα εις τας κατά τόπους αρχαιολογικάς αρχάς. Αι δηλώσεις αύται διαβιβάζονται εις το αρχαιολογικόν τμήμα, όπερ θέλει φροντίσει να καταρτισθή κατάλογος των δηλωθέντων έργων. Τριμελής επιτροπή, απαρτιζομένη εκ του καθηγητού της βυζαντινής τέχνης εν τω Καποδιστριακώ Πανεπιστημίω, ως Προέδρου, του εν Αθήναις εδρεύοντος εφόρου των

βυζαντινών αρχαιοτήτων και του τμηματάρχου του αρχαιολογικού τμήματος, κρίνουσα κατά πλειοψηφίαν, θα καταρτίσει εντός ενός έτους πίνακα εμφανίζοντα την αξίαν των δηλωθέντων έργων, υποβληθησόμενον εις το αρχαιολογικόν τμήμα του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως. Μετά την υποβολήν του ανωτέρω πίνακος η επιτροπή παύει υφισταμένη και τα καθήκοντα αυτής ανατίθενται εις το αρχαιολογικόν συμβούλιον.

Άρθρον 6: Απαγορεύεται η εξαγωγή των εν Ελλάδι ευρισκομένων έργων της βυζαντινής τέχνης εν γένει και των της χριστιανικής τέχνης των αναγομένων εις τους μέχρι της ενάρξεως του ιερού αγώνος χρόνου άνευ αδείας του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδεύσεως, μετά γνωμοδότησιν της Εφορευτικής Επιτροπής του Μουσείου. Ο εμπορευόμενος ιερά σκεύη και άμφια, απαγορευόμενα κατά το άρθρ. 3, και ο εξάγων κατά παράβασιν του άρθρ. 4 αμέσως ή εμμέσως τα εν αυτώ οριζόμενα, και πας συνεργός καταδιώκονται και τιμωρούνται επί πλημμελήματι δια φυλακίσεως μέχρις έξι μηνών. Τα έργα δημεύονται, εάν δε η δήμευσις είναι ανέφικτος, ο παραβάτης υποχρεούται εις αποζημίωσιν ίσην προς την αξίαν αυτών, υπό της εφορευτικής επιτροπής του Μουσείου οριζομένης».

7. Με το ν. 2674/1921 «Περί κυρώσεως του από 9 Δεκ. 1920 Ν.Δ/τος «περί καταργήσεως του Νόμ.2449» και περί τροποποιήσεως του Νόμ. 401 περί ιδρύσεως Βυζαντινού και μεσαιωνικού μουσείου και περί προστασίας των βυζαντινών και μεσαιωνικών έργων τέχνης» (Α' 146) ορίζονταν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Άρθρον 6: Εκ των ούτω εκτιμηθέντων έργων της τέχνης το Υπουργείον δύναται μετά γνωμάτευσιν του αρχαιολογικού συμβουλίου να αγοράζη όσα ήθελε κρίνει χρήσιμα δια τα Μουσεία, αναγραφομένης της πιστώσεως εν τω προϋπολογισμώ 5 προσεχών ετών. Τα κατατεθησόμενα εν τω εν Αθήναις βυζαντινώ μουσείω αγοράζονται καθ' υπόδειξιν της εφορευτικής επιτροπής. Των λοιπών έργων δύναται να επιτραπή η πώλησις και η εις το εξωτερικόν εξαγωγή αφού σημανθώσιν ταύτα ώστε να είναι ευδιάγνωστα. Έμποροι ή ιδιώται παραλείποντες να δηλώσωσι τα παρ' αυτοίς βυζαντινά και μεσαιωνικά έργα τέχνης και ιστορικής αξίας, καταδιώκονται επί πλημμελήματι και τιμωρούνται δια προστίμου 100 έως 500 δραχμών και φυλακίσεως δέκα ημερών.

Άρθρον 8: Απαγορεύεται η εις το εξωτερικόν εξαγωγή των βυζαντινών και μεσαιωνικών έργων τέχνης και ιστορικής αξίας παλαιότερων του 1830, ως και η εμπορία και μετακίνησις αυτών εκ του τόπου εν ώ ευρίσκονται άνευ αδείας του αρχαιολογικού τμήματος. Ο παραβάτης των άνω διατάξεων προκειμένου περί

εμπορίας, ο πωλητής και ο αγοραστής τιμωρούνται υπό του πλημμελειοδικείου δια του προστίμου 500 μέχρι 5.000 δραχμών και φυλακίσεως μέχρις έξι μηνών, τα δε έργα, αν ανήκωσιν εις ιδιώτας, δημεύονται και εάν η δήμευσις είναι ανέφικτος ο παραβάτης υποχρεούται εις αποζημίωσιν ίσην προς την αξίαν των έργων, οριζομένην υπό της οριζομένης επιτροπής εν τω άρθρ.5.

Άρθρον 9: Η εις το κράτος εισαγωγή πάντων των έργων τέχνης βυζαντινών και μεσαιωνικών χρόνων παλαιότερων του 1830 είναι ελευθέρα, αλλ' ο εισάγων υποχρεούται να δηλώση ταύτα εις το Τελωνείον, άλλως υπάγονται ταύτα εις τα διατάξεις των εν Ελλάδι ευρισκομένων. Των κατά την εισαγωγήν δηλωθέντων ελευθέρα είναι και η εις το εξωτερικόν εξαγωγή συμφώνως ταις διατάξεσι του 6 άρθρου του παρόντος νόμου».

8. Με τις διατάξεις των άρθρων 180, 1710 και 2032 του ΑΚ ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 180. Η άκυρη δικαιοπραξία θεωρείται σα να μην έγινε – Άρθρο 1710. Κατά το θάνατο του προσώπου η περιουσία του ως σύνολο (κληρονομία) περιέρχεται από το νόμο ή από διαθήκη σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα (κληρονόμοι). Η κληρονομική διαδοχή από το νόμο επέρχεται όταν δεν υπάρχει διαθήκη, ή όταν η διαδοχή από διαθήκη ματαιωθεί ολικά ή μερικά. – Άρθρο 2032. Άν δωρεά συμφωνηθεί με την αναβλητική αίρεση αν προαποβιώσει ο δωρητής ή αν πεθάνουν συγχρόνως και οι δύο συμβαλλόμενοι, χωρίς να έχει στο μεταξύ ο δωρεοδόχος την απόλαυση των αντικειμένων που δωρίζονται (δωρεά αιτία θανάτου), εφαρμόζονται οι διατάξεις για τις δωρεές, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά».

Ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων

9. Κατά το προγενέστερο του ισχύοντος ν. 3028/2002 δίκαιο (κ.ν 5351/1932 κλπ.), επί αρχαιοτήτων ευρισκομένων σε οποιοδήποτε μέρος της Χώρας, το Ελληνικό Δημόσιο έχει την αποκλειστική και διηνεκή επ' αυτών κυριότητα, δικαιούμενο να φροντίζει για την αναζήτηση, διάσωση, συντήρηση και διαφύλαξη αυτών στα μουσεία. Ως αρχαία κινητά, θεωρούνται τα παραχθέντα μέχρι και του έτους 1453, όχι, όμως, και τα μετά τη χρονολογία και μέχρι του έτους 1830 τοιαύτα (ΑΠ 271/72, 407/1972, 1665/1995, 558/1998, 1551/2007, ΝΣΚ 953/1975, 535/1981).

10. Ειδικότερα, όσον αφορά τις θρησκευτικές εικόνες, που ανάγονται στη περίοδο μετά το έτος 1453 και έως το έτος 1830, η κρατούσα γνώμη δέχονταν ότι δεν αποτελούσαν αρχαία κινητά, με συνέπεια να μην ισχύει επ' αυτών το τεκμήριο της κυριότητας του Ελλ. Δημοσίου, το γεγονός δε ότι με διατάξεις της τότε κείμενης

νομοθεσίας (άρθρα 4, 5 και 6 του ν. 401/1914, άρθρα 6, 8 και 9 του ν. 2674/1921), αποτελούσαν αντικείμενο μέριμνας προς το σκοπό της συντήρησής τους ή της ματαίωσης εξαγωγής τους στο εξωτερικό, δεν μετέβαλε το χαρακτήρα αυτών ως κινητών, που δεν αποτελούν «αρχαίο», κατά την έννοια του άρθρου 2 του Κ.Ν. 5351/1932 (ΑΠ 407/1972, 1205/1992, 558/1998, ΝΣΚ 535/1981, αντιθ. ατομική γνωμ. ΝΣΚ 8/1994). Η μέριμνα αυτή, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, περιελάμβανε την υποχρέωση δήλωσης υπό των κατεχόντων αυτές στις κατά τόπους αρχαιολογικές αρχές και κατάρτιση καταλόγου των δηλωθέντων μετά μνείας της αξίας αυτών, περιορισμούς ως προς την εξαγωγή τους άνευ αδείας της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, αλλά και ως προς την εμπορία και μετακίνηση αυτών εκ του τόπου που βρίσκονταν, άνευ τοιαύτης αδείας, απειλουμένων κατά των παραβατών των υποχρεώσεων αυτών ποινών φυλάκισης και δήμευσης των έργων (πρβλ. ΝΣΚ 953/1975).

11. Επί των ανηγμένων στο Δημόσιο αρχαίων κινητών αντικειμένων, κατά την προεκτεθείσα έννοια (σκέψεις 9 και 10), ήταν, δυνατό να αναγνωρισθεί κατοχή ιδιωτών, η οποία (κατοχή) εκλαμβάνεται όχι υπό την έννοια του άρθρου 974 ΑΚ, δηλαδή της άσκησης επ' αυτών φυσικής εξουσίας με διάνοια κυρίου, αλλά υπό ιδιότυπη τοιαύτη, ήτοι περιέχουσα υποχρέωση φύλαξης, παρακολουθούμενη υπό του Κράτους, και δικαίωμα (υπό τους όρους και περιορισμούς του αρχαιολογικού νόμου) μεταβίβασης αυτών με πράξη εν ζωή ή αιτία θανάτου (ΑΠ 1335/2015, γνωμ. Ν.Σ.Κ. 276/2002, 256/1991 κ.ά.).

12. Η επιτρεπομένη σε ιδιώτες κατοχή αρχαίων (υπό την προαναφερομένη ιδιότυπη έννοια) αναγνωρίζονταν και προσδίδονταν μόνον στον συμμορφούμενο προς την επιτασσόμενη από τις παραπάνω διατάξεις υποχρέωση της, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, δήλωσής τους και εφόσον ο δηλών, εκτός των άλλων, διατελούσε σε καλή πίστη κατά την απόκτησή τους. Σε περίπτωση μη εμπρόθεσμης, κατ' άρθρο 5 του αρχαιολογικού νόμου, δήλωσης του κατόχου κινητών αρχαίων αντικειμένων ή ελλείψεως οποιασδήποτε άλλης προϋποθέσεως από τις προβλεπόμενες στο ανωτέρω άρθρο (καλής πίστεως κλπ), αυτός (κάτοχος) αναμφισβητήτως δεν αποκτούσε, κατά τα ανωτέρω, νόμιμη κατοχή επ' αυτών και δεν εθεωρείτο νόμιμος κάτοχος των αρχαίων τούτων. Περαιτέρω, αφενός μεν επέρχονταν σε βάρος αυτού (και έπειτα από υποβολή σχετικής μηνύσεως υπό του Δημοσίου) οι συνέπειες του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ως και του άρθρου 6 του αρχαιολογικού νόμου ή και ετέρων ποινικών διατάξεων, ήτοι δυνατότητα κατασχέσεως των αρχαίων κατά τις διατάξεις του Κώδικα

Ποινικής Δικονομίας, ποινική καταδίκη αυτού και δυνατότητα δημεύσεως των αρχαίων δια της οικείας ποινικής απόφασης, αφετέρου δε το Ελληνικό Δημόσιο δικαιούνται, ως κύριος και νομέας των αρχαίων τούτων, και ενόψει της παράνομης κατοχής αυτών, από τον μη δηλώσαντα ή μη δηλώσαντα εμπροθέσμως, κατά τα άνω, κάτοχό τους, να διεκδικήσει δικαστικώς την κατοχή των αρχαίων με την άσκηση από αυτό (Δημόσιο) είτε της προσήκουσας τακτικής αγωγής, είτε, σε κατεπείγουσες περιπτώσεις ή προς αποτροπή επικειμένου για τα αρχαία αυτά κινδύνου, αίτησης ασφαλιστικών μέτρων (προσωρινή ρύθμιση κατάστασης, μεσεγγύηση κλπ). (πρβλ. γνωμ. ΝΣΚ. 276/2002, 256/1991, 381/2001 και 104/1996).

13. Με τον ισχύοντα ν. 3028/2002 τα μνημεία διακρίνονται αφενός μεν σε αρχαία και νεότερα, αφ' ετέρου δε σε ακίνητα και κινητά. Αρχαία μνημεία είναι αυτά που χρονολογούνται από τα απώτατα χρόνια έως και το 1830. Νεότερα μνημεία είναι αυτά που χρονολογούνται από το 1830 έως σήμερα. Ειδικότερα ως προς τα κινητά μνημεία όσα χρονολογούνται έως και το 1453 είναι όλα αρχαία μνημεία εκ του νόμου. Τα μεταγενέστερα του 1453 έως και το 1830, δηλαδή τα μεταβυζαντινά, είναι εκ του νόμου μνημεία και προστατεύονται, χωρίς να απαιτείται χαρακτηρισμός, εφόσον αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή αποσπάστηκαν από ακίνητα μνημεία ή είναι θρησκευτικές εικόνες και θρησκευτικά λειτουργικά αντικείμενα. Τα υπόλοιπα μεταβυζαντινά κινητά της περιόδου 1454-1830 πρέπει να χαρακτηρισθούν ως μνημεία με την έκδοση σχετικής διοικητικής πράξης. Όσα συνεπώς δεν είναι ευρήματα ανασκαφών ή δεν έχουν αποσπαστεί από ακίνητα μνημεία και όσα δεν είναι εικόνες ή λειτουργικά αντικείμενα, πρέπει να χαρακτηριστούν ως τέτοια, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο, λόγω της ιστορικής τους σημασίας (ΝΣΚ 342/2011).

14. Ίδια είναι η μεταχείριση και ως προς τα νεότερα κινητά μνημεία που ανάγονται στην περίοδο από το 1830 έως και πριν τα τελευταία εκατότε εκατό χρόνια. Πρέπει να χαρακτηρίζονται ως μνημεία, λόγω της σημασίας τους οπότε και εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας του νόμου. Τα νεότερα που ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων εκατό χρόνων έως σήμερα μπορούν να χαρακτηρίζονται επίσης ως μνημεία και να προστατεύονται, αλλά στην περίπτωση αυτήν δεν αρκεί η συνήθης σημασία, απαιτείται να έχουν ιδιαίτερη σημασία.

15. Η κυριότητα κινητών μνημείων ρυθμίζεται σήμερα με τις ρηθείσες διατάξεις των άρθρων 21, 28, 33 και 73 του ν. 3028/2002. Συγκεκριμένα, τα κινητά εφ' όσον είναι αρχαία μνημεία και χρονολογούνται έως και το 1453 ή ανάγονται στη περίοδο

μετά το έτος 1453 και έως το έτος 1830, αλλά αποτελούν ευρήματα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας, ανήκουν στο Δημόσιο κατά κυριότητα, είναι πράγματα εκτός συναλλαγής και ανεπίδεκτα χρησικτησίας. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να αναγνωρισθεί δικαίωμα κυριότητας φυσικού ή νομικού προσώπου σε εισαγόμενα αρχαία κινητά μνημεία, που χρονολογούνται έως και το έτος 1453, καθώς και η περαιτέρω μεταβίβαση της κυριότητάς τους εν ζωή ή κατόπιν κληρονομικής διαδοχής, με την διαδικασία, τους όρους και τις προϋποθέσεις, που τάσσονται με τις ανωτέρω διατάξεις των άρθρων 28 παρ. 5 και 7, 33 παρ. 3 του ν. 3028/2002 δηλαδή, εφόσον δεν έχουν εξαχθεί από τη χώρα την τελευταία 50ετία πριν την εισαγωγή τους και εφόσον δεν είναι προϊόντα κλοπής ή λαθρανασκαφής. Αναγνωρίζεται, επίσης, η κυριότητα κινητών αρχαίων της ίδιας περιόδου στα εκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα και σε άλλες ενώσεις προσώπων που εκπροσωπούν θρησκείες ή δόγματα κλπ. (βλ. ανωτέρω άρθρο 73 παρ. 1). Η κυριότητα όλων των κινητών αυτής της περιόδου είναι δυνατόν να μεταβιβαστεί εν ζωή ή αιτία θανάτου υπό αυστηρούς όρους και προϋποθέσεις και εφόσον το πρόσωπο προς το οποίο πρόκειται να γίνει η μεταβίβαση αναγνωρισθεί ως κάτοχος.

16. Ειδικότερα, κατά το ισχύον δίκαιο, η κυριότητα επί των θρησκευτικών εικόνων, που χρονολογούνται στην περίοδο μετά το έτος 1453 και έως το έτος 1830 και εξομοιώνονται εκ του νόμου με αρχαία κινητά μνημεία, εφόσον αυτές δεν αποτελούν αντικείμενα ανασκαφών ή άλλης αρχαιολογικής έρευνας, δεν ανήκει εκ του νόμου στο κράτος, αλλά ασκείται από τον αποδεικνυόμενο ως ιδιοκτήτη αυτών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του ν. 3028/2002, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η υποχρέωση δήλωσης προς την αρμόδια αρχή του ΥΠ.ΠΟ.Α, όπως εκτίθεται κατωτέρω.

17. Περαιτέρω, στο άρθρο 24 του ν. 3028/2002 και προκειμένου να εξασφαλισθούν οι αναγκαίες πληροφορίες και να επιλαμβάνεται η Υπηρεσία των ευρημάτων, θεσπίζεται η υποχρέωση των προσώπων που βρίσκουν ή στα οποία περιέχεται η κατοχή κινητών αρχαίων μνημείων να δηλώνουν αυτά στο ΥΠ.ΠΟ.Α, και προσδιορίζονται, ειδικότερα, ο τρόπος και το περιεχόμενο της δήλωσης τους. Την ίδια υποχρέωση, για την υποβολή δήλωσης, έχει κάθε πρόσωπο που αποκτά την κυριότητα μνημείου μεταγενέστερου του 1453, που υπάγεται στις παραγράφους 1β' και 6 του άρθρου 20 του ίδιου νόμου. Ο υπόχρεος, που παραλείπει την υποβολή δήλωσης, τιμωρείται, κατ' άρθρο 58 του ίδιου νόμου, με φυλάκιση μέχρι (2) ετών.

18. Στα αρχαία κινητά μνημεία που ανήκουν κατά κυριότητα και νομή στο Ελληνικό Δημόσιο και χρονολογούνται μέχρι και το έτος 1453, επιτρέπεται, σύμφωνα με τις ειδικότερες ρυθμίσεις του άρθρου 23 του ν. 3028/2002, να αναγνωρισθεί σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο προέβη σε δήλωσή του κατά το άρθρο 24 παρ. 1 του ίδιου νόμου, δικαίωμα κατοχής, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις και δεν συντρέχουν στο πρόσωπο του κατόχου φυσικού προσώπου ή, επί νομικών προσώπων, στο πρόσωπο αυτών που ασκούν ή άσκησαν τη διοίκησή του, ορισμένα κωλύματα και συγκεκριμένα, τυχόν καταδίκη ή εκκρεμής ποινική δίωξη για κακούργημα ή ορισμένα, ειδικώς απαριθμούμενα στις διατάξεις του ίδιου άρθρου, πλημμελήματα. Η κατοχή αυτή, όπως και υπό το προϊσχύον του ν.3028/2002, νομοθετικό καθεστώς, εκλαμβάνεται όχι υπό την έννοια του άρθρου 974 ΑΚ, δηλαδή της άσκησης επ' αυτών φυσικής εξουσίας με δάνοια κυρίου, αλλά υπό ιδιότυπη τοιαύτη, ήτοι περιέχουσα υποχρέωση φύλαξης, υπό την παρακολούθηση του Κράτους, η οποία συνιστά ιδιότυπο περιουσιακό δικαίωμα, δυνάμενο να μεταβιβασθεί με πράξη εν ζωή ή με κληρονομική διαδοχή. Περαιτέρω, το δικαίωμα κατοχής αναγνωρίζεται και προσδίδεται μόνον στον συμμορφούμενο προς την επιτασσόμενη από τις παραπάνω διατάξεις υποχρέωση της έγκαιρης δήλωσης και εφόσον αυτός, εκτός των άλλων, διατελεί σε καλή πίστη κατά την απόκτηση της κατοχής. Σε περίπτωση μη έγκαιρης δήλωσης του κατόχου ανηκόντων στο Ελλ. Δημόσιο κινητών αρχαίων αντικειμένων ή ελλείψεως οποιοσδήποτε άλλης προϋποθέσεως από τις προβλεπόμενες από τις ίδιες διατάξεις, αυτός (κάτοχος) αναμφισβητήτως δεν αποκτά την κατά τα άνω νόμιμη κατοχή επ' αυτών και δεν θεωρείται νόμιμος κάτοχος των αρχαίων τούτων. Περαιτέρω, αφενός μεν επέρχονται σε βάρος αυτού (και έπειτα από υποβολή σχετικής μήνυσης υπό του Δημοσίου) οι συνέπειες του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ως και του άρθρου 58 του ν. 3028/2002 ή και ετέρων ποινικών διατάξεων, ήτοι δυνατότητα κατάσχεσης των αρχαίων κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική καταδίκη αυτού και δυνατότητα δήμευσης των αρχαίων δια της οικείας ποινικής απόφασης, αφετέρου δε το Ελληνικό Δημόσιο δικαιούται, ως κύριος και νομέας των αρχαίων τούτων, και ενόψει της παράνομης κατοχής αυτών, από τον μη δηλώσαντα ή μη δηλώσαντα εμπροθέσμως, κατά τα άνω, κάτοχό τους, να διεκδικήσει δικαστικώς την κατοχή των αρχαίων με την άσκηση από αυτό (Δημόσιο) είτε της προσήκουσας τακτικής αγωγής, είτε, σε κατεπείγουσες περιπτώσεις ή προς αποτροπή επικειμένου για τα αρχαία αυτά κινδύνου, αίτησης ασφαλιστικών μέτρων (προσωρινή ρύθμιση

κατάστασης, μεσεγγύηση κλπ.) (Γνωμ. Ν.Σ.Κ. 298/2010). Επίσης, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 73 του ν. 3028/2002 ο κάτοχος κινητού αρχαίου κατά τις παραγράφους 1α' και 1β' του άρθρου 20 του νόμου αυτού, ανήκοντος στο Ελλ. Δημόσιο, έχει υποχρέωση δήλωσης αυτού εντός προθεσμίας ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, προκειμένου να τύχει απαλλαγής από την ποινική δίωξη για μη έγκαιρη δήλωση κατά το άρθρο 58 του ίδιου νόμου. Αυτός που δηλώνει κινητό αρχαίο του Δημοσίου αναγόμενο μέχρι και το έτος 1453 δύναται να υποβάλλει παράλληλα με την ανωτέρω δήλωση και αίτηση για χορήγηση άδειας κατοχής του αρχαίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου νόμου.

19. Ο δυνάμει αδειάς κάτοχος αρχαίων δύναται να μεταβιβάσει την κατοχή αυτή σε τρίτο, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία, που ορίζεται στη παράγραφο 1 του άρθρου 28 του ν. 3028/2002, η παραβίαση των οποίων επάγεται ακυρότητα της μεταβίβασης. Επίσης, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 23 του ίδιου ως άνω νόμου, σε περίπτωση θανάτου του νομίμου κατόχου αρχαίου χορηγείται άδεια κατοχής στον κληρονόμο του, εφόσον υποβάλλει σχετική αίτηση, εκτός εάν συντρέχουν οι αρνητικές προϋποθέσεις, που ορίζονται στην προηγούμενη παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου.

20. Η υποβολή των ανωτέρω νόμιμων δηλώσεων από τον κάτοχο κινητών αρχαίων ανηκόντων στο Δημόσιο αποτελεί προϋπόθεση για την θεμελίωση δικαιώματος περαιτέρω μεταβίβασης της κατοχής αυτής με πράξη εν ζωή ή αιτία θανάτου. Συνεπώς, ο δυνάμει σύμβασης ειδικός διάδοχος ή ο κληρονόμος του μη δηλώσαντος τα ανωτέρω αρχαία κατόχου δεν μπορούν να θεμελιώσουν δικαίωμα κατοχής, δυνάμει της σύμβασης αυτής ή της κληρονομικής διαδοχής.

21. Συναφώς, τίθεται ζήτημα εάν, αυτός στον οποίο περιέρχεται η απλή κατοχή των ανωτέρω κινητών αρχαίων, που ανήκουν στο Δημόσιο, με κληρονομική διαδοχή και τελεί σε καλή πίστη σχετικά με την παράλειψη του κληρονομηθέντος να προβεί σε δήλωση αυτών στην αρμόδια αρχή και γενικά σχετικά με την ύπαρξη αυτών, έχει το δικαίωμα να υποβάλλει το πρώτον αίτημα κατοχής του αρχαίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23 του ν. 3028/2002. Η υποβολή του ανωτέρω αιτήματος δεν αποκλείεται από το νόμο, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 23 του ν. 3028/2002, άδεια κατοχής κινητού αρχαίου ανήκοντος στο Δημόσιο χορηγείται στο πρόσωπο που το δηλώνει, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 του νόμου αυτού, δηλαδή σε όποιον βρίσκει ή σ' αυτόν στον οποίο περιέρχεται κινητό

αρχαίο που ανήκει στο Δημόσιο και χρονολογείται μέχρι και το έτος 1453. Η διάταξη αυτή δεν κάνει διάκριση ως προς τον τρόπο και τις συνθήκες υπό τις οποίες περιέρχεται η φυσική κατοχή του ανωτέρω αρχαίου στο πρόσωπο που το δηλώνει. Συνεπώς, παρίσταται νόμιμη η παραδοχή ότι το πρόσωπο αυτό, εφόσον τελεί σε καλή πίστη, έχει δικαίωμα υποβολής αίτησης χορήγησης άδειας κατοχής του αρχαίου, ακόμα και αν ο κληρονομούμενος δεν είχε προβεί σε νόμιμη δήλωσή του, είτε κατά το προϊσχύον, είτε κατά το ισχύον δίκαιο.

22. Περαιτέρω, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα κινητά μνημεία, που χρονολογούνται μετά το έτος 1453 και έως το έτος 1830, όπως είναι οι θρησκευτικές εικόνες της περιόδου αυτής και δεν ανήκουν στο Δημόσιο, το ισχύον δίκαιο τα εξομοιώνει με τα αρχαία κινητά μνημεία (βλ. άρθρο 20 παρ. 1β' του ν. 3028/2002), δηλαδή είναι εκ του νόμου μνημεία και προστατεύονται χωρίς να απαιτείται χαρακτηρισμός. Ο αποκτών την κυριότητα αυτών έχει υποχρέωση δήλωσής τους στην αρμόδια αρχή κατά το άρθρο 24 παρ. 2 του ίδιου νόμου. Επίσης, κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 73 του ν. 3028/2002 ο κύριος των ανωτέρω αρχαίων κινητών (εικόνων), έχει υποχρέωση δήλωσης αυτών εντός προθεσμίας ενός (1) έτους από τη δημοσίευση του νόμου αυτού, προκειμένου να τύχει απαλλαγής από την ποινική δίωξη για μη έγκαιρη δήλωση κατά το άρθρο 58 του ίδιου νόμου. Η παράλειψη των ανωτέρω δηλώσεων από των κύριο των αντικειμένων (εικόνων) επιφέρει μεν τις ποινικές κυρώσεις, που προβλέπονται από το άρθρο 58 του ν. 3028/2002, όχι όμως και την επιβολή δήμευσης κατά το άρθρο 69 του ίδιου νόμου, εκτός εάν αποτελούν αντικείμενο παράνομης εξαγωγής ή επιχειρούμενης παράνομης εξαγωγής, η οποία, πάντως επιβάλλεται πάντοτε με δικαστική απόφαση, που εκδίδεται ζώντος του παραβάτη. Συνεπώς, σε περίπτωση θανάτου του κυρίου των ανωτέρω μνημείων ο κληρονόμος του αποκτά την κυριότητα αυτών, δυνάμει της κληρονομικής διαδοχής, υποχρεούται, όμως, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 2 του ν. 3028/2002, να δηλώσει την κτήση της κυριότητας χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, άλλως, υπόκειται στις κυρώσεις του άρθρου 58 του ίδιου νόμου (βλ. και την παράγραφο 7 του άρθρου 28 του ν.3028/2002). Η μεταβίβαση, όμως, της κυριότητας των ανωτέρω μνημείων με πράξη εν ζωή, είναι άκυρη, χωρίς προηγούμενη γνωστοποίηση στην Υπηρεσία της σχετικής πρόθεσης, των στοιχείων του προσώπου στο οποίο πρόκειται να μεταβιβασθούν, και, σε περίπτωση πώλησης, της τιμής και εφόσον παρέλθει χρονικό διάστημα ενός μηνός

από τη γνωστοποίηση χωρίς το Δημόσιο να ασκήσει δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή (βλ. παράγραφο 5 του άρθρου 28 του ν. 3028/2002).

23. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως (σκέψη 10) και κατά το προϊσχύσαν του ν. 3028/2002 δίκαιο τα ανωτέρω αντικείμενα (θρησκευτικές εικόνες της μεταβυζαντινής περιόδου) δεν αποτελούσαν «αρχαία» αντικείμενα και, μάλιστα, ανήκοντα στο Κράτος. Εν τούτοις, όμως, κατά το νόμο, αποτελούσαν αντικείμενο ιδιαίτερης κρατικής μέριμνας, προς το σκοπό ματαίωσης της παράνομης εξαγωγής και εμπορίας αυτών, με την επιβολή στους ιδιοκτήτες τους περιορισμών και υποχρεώσεων, η παράβαση των οποίων, όπως εκτενώς αναφέρθηκε προηγουμένως, μπορούσε να επιφέρει, με δικαστική απόφαση, ποινικές κυρώσεις και δήμευσή τους.

24. Κατά την άποψη της πλειοψηφίας, που απαρτίσθηκε από την Πρόεδρο του Τμήματος Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Αντιπρόεδρο του ΝΣΚ και τους Δημήτριο Μακαρονίδη, Σταύρο Σπυρόπουλο και Γεώργιο Γρυλωνάκη, Νομικούς Συμβούλους ΝΣΚ (ψηφοί 4), σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η δωρεά αιτία θανάτου (άρθρο 2032 ΑΚ), παρά τον παραπλανητικό χαρακτηρισμό της, αποτελεί δικαιοπραξία εν ζωή, δεδομένου ότι ο δωρεοδόχος, ως υπό αναβλητική αίρεση δικαιούχος, διατηρεί ενοχική ή εμπράγματη προσδοκία δικαιώματος, που απολαμβάνει έννομης προστασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων ΑΚ 204 και 206 (*Γεωργιάδης – Σταθόπουλος, ΕρμΑΚ, Χ', 1998, σελ. 893, με πολλές παραπομπές στη θεωρία και τη νομολογία, ΟΛΝΣΚ 562/2004*), δεν αποτελεί δε παροχή από την κληρονομία αλλά επιφέρει ειδική διαδοχή και αν ακόμα αφορά το σύνολο της περιουσίας που υπήρχε κατά την κατάρτιση της σύμβασης (*Μπαλής, παρ. 360, Φίλιος, Δωρεά αιτία θανάτου παρ. 21-24*). Ως εκ τούτου, η δωρεά αυτή, εάν αφορά τη μεταβίβαση κυριότητας κινητού μνημείου, πρέπει προηγουμένως να γνωστοποιηθεί στην Υπηρεσία, άλλως είναι άκυρη, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του άρθρου 28 του ν. 3028/2002 και θεωρείται σαν να μην έγινε, σύμφωνα με την διάταξη ΑΚ 180. Το αποτέλεσμα αυτό δεν αναιρείται από τη διάταξη της παραγράφου 7 του άρθρου 28 του ν. 3028/2002, κατά την οποία εκείνος που αποκτά αιτία θανάτου την κυριότητα μνημείου οφείλει να ειδοποιεί σχετικά την Υπηρεσία, χωρίς υπαίτια καθυστέρηση. Τούτο, διότι με τη διάταξη αυτή δεν εισάγεται ως έννοια της κτήσης «αιτία θανάτου», κάθε κτήση, η οποία έχει ως πραγματικό στοιχείο το θάνατο του προηγούμενου δικαιούχου, αλλά νοείται μόνο η κτήση, η οποία κατά τον ΑΚ θεωρείται ως κτήση «αιτία θανάτου». Ως τέτοια δε κτήση

δε θεωρείται η δωρεά αιτία θανάτου, δεδομένου, ότι, ως ελέχθη, η σύμβαση αυτή, κατά τον ΑΚ, αποτελεί δικαιοπραξία εν ζωή.

Κατά την άποψη της μειοψηφίας, που απαρτίσθηκε από τους Κωνσταντίνο Γεωργάκη, Δημήτριο Αναστασόπουλο και Ελένη Σβολοπούλου, Νομικούς Συμβούλους του ΝΣΚ (ψήφοι 3), στη περίπτωση της δωρεάς κινητού αιτία θανάτου, ηρτημένης της αναβλητικής αιρέσεως της προαποβιώσεως του δωρητή (ή της σύγχρονης αποβίωσης δωρητή-δωρεοδόχου), δεν μεταβιβάζεται η κυριότητα του δωρηθέντος, δηλαδή ο αιτία θανάτου δωρητής, όσο ζει, εξακολουθεί να είναι κύριος, νομέας και κάτοχος του δωρηθέντος πράγματος, η δε μεταβίβαση της κυριότητας αυτού από τον δωρητή στον δωρεοδόχο επέρχεται την ημέρα του θανάτου του δωρητή, οπότε πληρούται η αίρεση. Εν όψει αυτών, και του σκοπού των διατάξεων του άρθρου 28 παρ. 5 και 7 του αρχαιολογικού νόμου, ο οποίος είναι η γνωστοποίηση στην Υπηρεσία των νέων προσώπων στα οποία θα περιέλθει η κυριότητα κινητών μνημείων, ως «*απόκτηση της κυριότητας κινητού μνημείου αιτία θανάτου*» κατά την έννοια της παραγράφου 7 του άρθρου 28 του ν.3028/2002 νοείται όχι μόνο η μεταβίβαση της κυριότητας που έχει ως αιτία τον θάνατο(κληρονομιά κληροδοσία κ.α), αλλά και η μεταβίβαση της κυριότητας που επέρχεται την ημέρα του θανάτου του δωρητή αιτία θανάτου οπότε πληρούται η αίρεση. Η ορθότητα της άποψης αυτής ενισχύεται αφενός από το ότι η προαποβίωση του δωρεοδόχου συνεπάγεται την εξαφάνιση της δωρεάς αιτία θανάτου και τη μη επέλευση των αποτελεσμάτων της και αφετέρου από το ότι, στις περιπτώσεις που ο δωρεοδόχος αιτία θανάτου ταυτόχρονα με τη σύσταση της δωρεάς κινητού έχει και την απόλαυση, (δηλαδή αποκτά αμέσως δικαίωμα στο δωρηθέν), τότε πρόκειται όχι για δωρεά αιτία θανάτου αλλά για δωρεά εν ζωή. Συνεπώς, κατά την άποψη αυτή, η σύμβαση δωρεάς αιτία θανάτου κινητού μνημείου, η οποία δεν γνωστοποιήθηκε προηγουμένως στην Υπηρεσία, είναι έγκυρη.

25. Τέλος, γίνεται δεκτό ότι η απλή κατοχή πράγματος από τον κληρονομούμενο είναι σχέση κληρονομητή και περιέρχεται στον εκ διαθήκης ή εκ του νόμου κληρονόμο του (βλ. *Γεωργιάδης – Σταθόπουλος, ΕρμΑΚ, ΙΧ', σελ. 42, σημ. 75, Γεωργιάδης, Εμπράγματο Δίκαιο, άρθρο 983, αρ. 3*).

26. Ενόψει των ανωτέρω διαπιστώσεων (σκέψεις 9 έως 25) στις περιπτώσεις των τιθέμενων ερωτημάτων συνάγονται τα εξής:

α) Η δωρεά αιτία θανάτου της κυριότητας μιας (1) μεταβυζαντινής εικόνας έτους 1685 του ζωγράφου Σ. Ζαγκαρόλα από τον μετέπειτα αποβιώσαντα Μ.Μ (δωρητής) προς στο Μουσείο Μπενάκη (δωρεοδόχος), για την οποία έχει συνταχθεί η αρ.

8455/2009 συμβολαιογραφική πράξη και, ως εκ του περιεχομένου προκύπτει, έχει σαφώς χαρακτήρα εμπράγματης εκποιητικής δικαιοπραξίας, τελούσα υπό την αναβλητική αίρεση της προαποβίωσης του δωρητή, είναι άκυρη, δεδομένου, ότι, όπως φαίνεται να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου του ερωτήματος, πριν τη σύναψη της σύμβασης αυτής δεν έγινε σχετική γνωστοποίηση στην Υπηρεσία, σύμφωνα με τη ρηθείσα διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 28 του ν. 3028/2002. Συνεπώς, το Μουσείο Μπενάκη, δεν δύναται να θεμελιώσει κατά νόμο οιοδήποτε δικαίωμα επί της ανωτέρω εικόνας, με έρεισμα τη σύμβαση αυτή. Το αποδεικνυόμενο δικαίωμα κυριότητας του αποβιώσαντος δωρητή επ' αυτής δικαιούνται να επικαλεσθούν ότι έχουν αποκτήσει οι νόμιμοι κληρονόμοι του, μολονότι ο κληρονομούμενος δεν είχε συνεργασθεί με την Υπηρεσία για την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναγνώρισης της κατοχής της, σύμφωνα με τις ρηθείσες διατάξεις των άρθρων 4,5 και 6 του ν. 401/1914 και 6, 8 και 9 του ν. 2674/1921, ούτε είχε προβεί σε δήλωση αυτής, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 73 παρ. 3 του ν. 3028/2002. Κατά την άποψη, όμως, που μειοψήφησε (βλ. ανωτέρω σκέψη 24), η εν λόγω δωρεά αιτία θανάτου είναι έγκυρη και το Μουσείο Μπενάκη δικαιούται να επικαλεσθεί ότι έχει αποκτήσει το αποδεικνυόμενο επ' αυτής δικαίωμα κυριότητας του δωρητή.

β) Το Μουσείο Μπενάκη, ως κληρονόμος του αποβιώσαντος Μ.Μ, δυνάμει της αρ. 3136/10.2.2015 δημόσιας διαθήκης αυτού, καθόσον αφορά τις οκτώ (8) μεταβυζαντινές εικόνες, που χρονολογούνται κατά τους 17^ο και 18^ο αιώνες, δικαιούται να επικαλεσθεί ότι έχει αποκτήσει το αποδεικνυόμενο δικαίωμα κυριότητας του κληρονομούμενου επ' αυτών, μολονότι ο τελευταίος δεν είχε τηρήσει την υποχρέωση δήλωσης αυτών, τόσο κατά τις διατάξεις των άρθρων 4, 5 και 6 του ν. 401/1914 και 6, 8 και 9 του ν. 2674/1921, όσο και κατά τη διάταξη του άρθρου 73 παρ. 3 του ν. 3028/2002.

γ) Το Μουσείο Μπενάκη, ως κληρονόμος του αποβιώσαντος Μ.Μ, δυνάμει της αρ. 3136/10.2.2015 δημόσιας διαθήκης αυτού, καθόσον αφορά τα οκτώ (8) αρχαία αντικείμενα, που χρονολογούνται προ το έτους 1453, δεν δικαιούται, με την ιδιότητα αυτή (κληρονόμος), να προβάλει δικαίωμα κατοχής αυτών, διότι τέτοιο δικαίωμα δεν είχε αποκτήσει ο κληρονομούμενος, καθόσον ουδέποτε είχε προβεί σε νόμιμη δήλωση και δεν είχε αποκτήσει άδεια κατοχής τους, τόσο κατά το προϊσχύον, όσο και κατά το ισχύον δίκαιο. Δύναται, όμως, το ανωτέρω Μουσείο, εφόσον, κατά την κρίση της Υπηρεσίας, αποδεικνύεται, ότι δήλωσε εγκαίρως τα ανωτέρω αρχαία αντικείμενα, ως

περιελθόντα καλόπιστα στην απλή κατοχή του, κατόπιν της δημοσίευσης της ανωτέρω δημόσιας διαθήκης, να αιτηθεί αυτοτελώς τη χορήγηση άδειας κατοχής τους, σύμφωνα με τις ρηθείσες διατάξεις των άρθρων 23 παρ. 1 και 2 και 24 παρ. 1 του ν. 3028/2002.

δ) Ο Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας Ψυχικού, ως νόμιμος κληρονόμος της αποβιώσας Μ.Σ. – Π., δυνάμει της από 17.7.1996 ιδιογράφου και της αρ. 18310/2002 δημόσιας διαθήκης αυτής, καθόσον αφορά τα πέντε (5) αρχαία αντικείμενα, που χρονολογούνται προ του έτους 1453, δεν δικαιούται με την ιδιότητα αυτή (κληρονόμος), να προβάλει δικαίωμα κατοχής αυτών, διότι τέτοιο δικαίωμα δεν είχε αποκτήσει η κληρονομούμενη, καθόσον ουδέποτε είχε προβεί σε νόμιμη δήλωση και δεν είχε αποκτήσει άδεια κατοχής τους, τόσο κατά το προϊσχύον, όσο και κατά το ισχύον δίκαιο. Δύναται, όμως, ο ανωτέρω Ιερός Ναός, εφόσον, κατά την κρίση της Υπηρεσίας, αποδεικνύεται, ότι δήλωσε εγκαίρως τα ανωτέρω αρχαία αντικείμενα, ως περιελθόντα καλόπιστα στην απλή κατοχή του, κατόπιν της δημοσίευσης των ανωτέρω διαθηκών, να αιτηθεί αυτοτελώς άδεια κατοχής τους, σύμφωνα με τις ρηθείσες διατάξεις των άρθρων 23 παρ. 1 και 2 και 24 παρ. 1 του ν. 3028/2002.

Απάντηση

27. Ενόψει όλων όσων εκτίθενται προηγουμένως επί των τιθεμένων ερωτημάτων το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Ε' Τμήμα) γνωμοδοτεί ως ακολούθως:

α) Η δωρεά αιτία θανάτου της κυριότητας μιας (1) μεταβυζαντινής εικόνας έτους 1685 του ζωγράφου Σ. Ζαγκαρόλα από τον μετέπειτα αποβιώσαντα Μ. Μ. (δωρητής) προς στο Μουσείο Μπενάκη (δωρεοδόχος), για την οποία έχει συνταχθεί η αρ. 8455/2009 συμβολαιογραφική πράξη, είναι άκυρη και ως εκ τούτου, το Μουσείο Μπενάκη, δεν δύναται να θεμελιώσει κατά νόμο οιοδήποτε δικαίωμα επί της ανωτέρω εικόνας, με έρεισμα τη σύμβαση αυτή, το δε αποδεικνυόμενο δικαίωμα κυριότητας του δωρητή επ' αυτής δικαιούνται να επικαλεσθούν ότι έχουν αποκτήσει οι νόμιμοι κληρονόμοι του (κατά πλειοψηφία).

β) Το Μουσείο Μπενάκη, ως κληρονόμος του αποβιώσαντος Μ. Μ., δυνάμει της αρ. 3136/10.2.2015 δημόσιας διαθήκης αυτού, καθόσον αφορά τις οκτώ (8) μεταβυζαντινές εικόνες, που χρονολογούνται κατά τους 17^ο και 18^ο αιώνες, δικαιούται να επικαλεσθεί ότι έχει αποκτήσει το αποδεικνυόμενο δικαίωμα κυριότητας του κληρονομούμενου επ' αυτών (ομόφωνα).

γ) Το Μουσείο Μπενάκη, ως κληρονόμος του αποβιώσαντος Μ. Μ., δυνάμει της αρ. 3136/10.2.2015 δημόσιας διαθήκης αυτού, καθόσον αφορά τα οκτώ (8) αρχαία αντικείμενα, που χρονολογούνται προ το έτους 1453, δεν δικαιούται, με την ιδιότητα αυτή (κληρονόμος), να προβάλλει δικαίωμα κατοχής αυτών, διότι τέτοιο δικαίωμα δεν είχε αποκτήσει ο κληρονομούμενος. Δύναται, όμως, το εν λόγω Μουσείο, εφόσον, κατά την κρίση της Υπηρεσίας, αποδεικνύεται, ότι δήλωσε εγκαίρως τα ανωτέρω αρχαία αντικείμενα, ως περιελθόντα καλόπιστα στην απλή κατοχή του, κατόπιν της δημοσίευσης της ανωτέρω δημόσιας διαθήκης, να αιτηθεί αυτοτελώς τη χορήγηση άδειας κατοχής τους (ομόφωνα).

δ) Ο Ιερός Ναός Αγίας Σοφίας Ψυχικού, ως νόμιμος κληρονόμος της αποβιώσας Μ.Σ.- Π., δυνάμει της από 17.7.1996 ιδιογράφου και της αρ. 18310/2002 δημόσιας διαθήκης αυτής, καθόσον αφορά τα πέντε (5) αρχαία αντικείμενα, που χρονολογούνται προ του έτους 1453, δεν δικαιούται με την ιδιότητα αυτή (κληρονόμος), να προβάλλει δικαίωμα κατοχής αυτών, διότι τέτοιο δικαίωμα δεν είχε αποκτήσει η κληρονομούμενη. Δύναται, όμως, ο εν λόγω Ιερός Ναός, εφόσον, κατά την κρίση της Υπηρεσίας, αποδεικνύεται, ότι δήλωσε εγκαίρως τα ανωτέρω αρχαία αντικείμενα, ως περιελθόντα καλόπιστα στην απλή κατοχή του, κατόπιν της δημοσίευσης των ανωτέρω διαθηκών, να αιτηθεί αυτοτελώς άδεια κατοχής τους (ομόφωνα).

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 12 - 10 - 2017

Η Πρόεδρος

Μεταξία Ανδροβίτσανα

Αντιπρόεδρος του ΝΣΚ

Ο Εισηγητής

Σταύρος Σπυρόπουλος

Νομικός Σύμβουλος του Κράτους